

Jeoloji Mühendisliği Eğitimi Üzerine

Hüseyin UYTUN
Ankara JeoGenç

Jeoloji mühendisliği eğitiminin sorunları genel olarak mühendislik eğitiminin ve üniversite eğitiminin sorunlarıyla bağlantılı düşünmek gerekir. Jeoloji mühendisliği eğitimi özgün koşullarından dolayı diğer mühendislik eğitimlerinden farklı sorunlar içerirse de genel olarak diğer mühendislik disiplinleriyle benzer sorunlar barındırmaktadır. Bu yüzden öncelikle genel olarak eğitimin ve mühendislik eğitiminin değerlendirilmesi ve bu genel tespitlerden yola çıkılarak jeoloji mühendisliği eğitimine yönelik çözüm önerilerinin üretilmesi gerekmektedir. Öncelikle eğitim sisteminin “siyasal, ekonomik koordinatları” çözümlenmelidir. Sistemik olmayan yaklaşımlar gerçekliğin yalnızca bir boyutunu ele almakta, tümüyle kavramaktan uzaklaşmaktadır. Gerek eğitimin ne olduğu konusunda gerek eğitimin sorunları konusunda sistemik yaklaşmak eğitimin, mühendislik eğitiminin, doğa bilimleri eğitiminin yerini doğru bir şekilde ortaya koymak gerekmektedir. Mühendislik eğitiminde teknik yetersizliklerden, akademik kadroların yetersizliğinden bahsetmek tek başına yeterli değildir. Bunların nedenleri ve sonuçları üzerinde durulmalıdır. Sözelimi gereğinden fazla üniversite açılmasının nedeni “12 Eylül darbesinin bir kurumu” olan YÖK’ün ve siyasal iktidarların popülizm politikaları sonucu olduğu, aslında amacın kamu yararı gözetilerek üniversite açılması değil, yeni ticari kurumlar oluşturmak olduğu açıktır. Ülkenin jeoloji mühendisi ihtiyacı, istihdam olanakları, teknik yetersizlikler düşünülmeden, açılan yeni üniversitelerle, gençlik oyalanmakta, umutları sömürülmektedir. Binlerce yeni mezun eşitsiz koşullarda eğitim görüp, piyasanın acımasız koşullarına terk edilmektedir. Bu nedenlerden dolayı sadece “teknik” bir sorun gibi görünen sorunların arka planında siyasal ekonomik

nedenler olduğunu belirtmek gerekir. Siyasal ekonomik altyapının eleştirisi bu yüzden gereklidir.

Eğitimin ülke, dünya sorunlarından, toplumsal ilişkiler bütününden bağımsız düşünülmemesi gerektiğinden yola çıkarak “eğitimin, devletin ideolojik aygıtlarından biri olduğunu” sonucuna ulaşabiliriz. (Althusser, 1973). Eğitimin “bir ideolojik aygıt” görevi görmesi de eğitimin üretim ilişkilerinin yeniden-üretimini sağlamasındandır. Belirli bir toplumsal öznenin, egemen sınıfların ihtiyaçlarına göre şekillenen eğitim sistemi, toplumsal sistemin yansımasıdır. Eğitim sistemi toplumun şekillendirilmesinin, egemenlerin egemenliklerinin sürdürülmesinin bir aracıdır. Eğitim, sistemin “kalifiye eleman” ihtiyacının karşılanmasının yanı sıra toplumu ve toplumsal yaşamı istediği normlara göre şekillendirme gibi bir işlevi de bulunmaktadır. Eğitim hakkında yapılan bu genel değerlendirmeden sonra Türkiye’de eğitimin diğer alanlarda olduğu gibi “yabancı güçler” ve yerli işbirlikçilerinin

İhtiyaçlarına göre şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu anlamda yaşanan “beyin göçü”, yabancı dilde eğitim ve akreditasyon sorunları iyi birer örnek teşkil etmektedir. Türkiye'nin elit üniversiteleri yabancı dilde eğitim verip, yabancı sermaye için kalifiye eleman sağlarken ya da uluslararası sermayenin ihtiyaçlarına göre eğitimi “standartlaştırırken” tam olarak uluslararası sermaye ihtiyaçlarına göre şekillendirmektedir.

Üniversiteler bilimsel özgürlük, özerklik açısından tartışmalı kurumlar olmuştur. Özerklik-demokratiklik ülkemizde üniversitelerin başlıca sorunlarından olmuştur. Ülke gündeminde geniş yer kaplayan siyasal iktidarla üniversiteler arasında yaşanan mücadele de bunun göstergesidir. YÖK ve iktidar arasındaki çekişme “laiklik” ya da “türban” kavramları üzerinden şekillense de rant, güç paylaşımı için doğan bir çatışmadan başka bir şey değildir. Üniversitelere egemen olan kesim “laiklik” üzerinden karşı duruşunu belirlerken, iktidarı, baskıcı olmakla eleştirmektedir. Öte yandan ilerici, devrimci-demokrat öğrenciler, akademisyenlere karşı başlattığı soruşturma terörüyle gerici olarak nitelendirdiği iktidardan daha da geri bir noktaya düşmektedir. Mühendislik eğitimi ya da genel olarak yüksek öğrenimin en temel sorunu özerklik demokratiklik sorunu 12 Eylül kalıntılarının, liberal, piyasacı, öğretilerin, düşüncelerin temizlenmesiyle mümkün olacaktır.

Ülkemizdeki üniversiteler, piyasanın ve piyasa ideolojisinin tahakkümü altındadır. Neoliberal politikalar, bilimi, bilim üretimini de sekteye uğratmaktadır. Bilim teknolojiye indirgenmiş, alt bölümlere ayrılmıştır. Sermayenin ihtiyacına göre

“atomize” olmuş bir uzmanlık anlayışı da bu politikanın bir sonucudur. AB-GATS süreciyle birlikte mesleki uygulamaların, mesleki eğitimin biçim değiştirmesi de eğitimin, mühendislik eğitiminin kime hizmet ettiğini göstermektedir. GATS süreciyle birlikte diplomalar geçersizleşmektedir. “Mesleki yeterliliklerin tanınması ve düzenlenmesi hakkında yasa tasarısı taslağı” Türkiye’de de gündeme gelmiştir. Yasa taslağının temel düşüncesi: “Diploma gereklidir ancak, mesleği yapabilmek için yeterli değildir. Yeterlilik için uygulama yapılması gereklidir.” Olarak tanımlanabilir (Kaptan, 2005). Yetkin mühendislik yasa tasarısı olarak da yorumlanabilecek bu tasarı bugün tüm mühendislik öğrencilerinin en büyük sorunudur. Yetkin mühendislik yasa tasarısı yukarıda geçen tüm tartışmaların somutlanmış biçimidir. Yasa tasarısı eğitimin işlevi, bilginin metalaşması, toplumun yeniden şekillenmesi, “akademinin prestij, üniversitenin kimlik kaybı”, “mühendislerin toplumsal konumu” da dahil olmak üzere birçok farklı konuyu kesmektedir. Jeoloji mühendisliği diğer mühendislik disiplinlerinde olduğu gibi birkaç haftalık sertifika eğitimiyle “geçştirilecek” bir eğitim değildir. Ayrıca işsizliğin yoğun bir şekilde yaşandığı bir dönemde yeni mezun olmuş mühendislerin yıllarca stajyer olarak çalışıp deneyim kazanması fikri de gerçekçi değildir. Birçok açıdan belirsizlik taşıyan yetkin mühendislik yasa tasarısı mühendislik öğrencilerinin, mühendislerin “kazanılmış haklarını” ellerinden alacak, mühendisleri sınıflara bölecek, yoksullaştıracak, mühendislerin mesleki örgütlerini işlevsizleştirerek bir saldırıdır. Diplomaları geçersiz kılacak olan bu yasa tasarısı

uygulanmaya başlasa da durdurmak için henüz çok geç değildir. Şubat 2006'dan itibaren diplomalardan "mühendis" unvanının kaldırılması ülkedeki mühendislik öğrencileri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Benzeri bir yasa, Fransa'da (Bolkestein yönergesi olarak bilinen) öğrenci örgütlülüklerinin, demokratik kitle örgütlerinin tepkisiyle geri çekilmiştir. Türkiye'de de benzeri bir potansiyel olmakla beraber programlı bir karşı duruş henüz sağlanmamıştır. Bu sorunun çözümü için öncelikle TMMOB'un öğrencilere ve işsiz mühendislere yönelik politika üretmesi gerekmektedir. Ayrıca 12 Eylül'ün mirası YÖK'e karşı da tavır alınmalıdır. Mühendislik öğrencilerinin, ilerici akademisyenlerin ve TMMOB'ün "aynı tarafta" olduğu hatırlatmasına ihtiyaç vardır. Bu sorun ancak bu bileşenlerin örgütlü mücadelesiyle aşılabacaktır. Ayrıca Yetkin mühendislik yasasının jeoloji mühendisliğinde alt dallara ayrılma anlamında nasıl bir şekilde uygulanacağı da cevap bekleyen sorulardandır.

Yukarıda mühendislik eğitiminin genel sorunları üzerine yapılan değerlendirmeden sonra jeoloji mühendisliğinin özgün sorunlarını sıralayacak olursak: mikroskop, labaratuvar arazi derslerinde yaşanan teknik yetersizlikler, fazla sayıda jeoloji mühendisliği bölümü olması, ikinci öğretimler, akademik kadronun nitelik ve nicelik olarak yetersiz olması en büyük sorunlardandır. Arazi derslerinin yeterince yapılamaması, son sınıfa gelip bir-iki kez araziye çıkan öğrencilerin olması, harita kamplarının yapılamaması, stajın işlevsiz hale gelmesi, yeterli istihdam olanağının olmaması da öğrencilerin önemli sıkıntılarından. Müfredatın nasıl olması gerektiği de ayrıca düşünülmesi gereken bir sorundur. Müfredat ülkemizdeki deprem gerçeği, su sorunu ve diğer çevre sorunları göz önünde bulundurularak yenilenmelidir. Ülkemizde doğayla insanı dost kılacak bir yaşam öncelikle jeoloji mühendislerinin nitelikli bir şekilde eğitimiyle, daha sonra da halkın jeolojiyle buluşturulmasıyla mümkün olacaktır. Halkın deprem gerçeğine, çevre sorunlarına ve doğayla uyumlu bir yaşam için bilinçlendirilmesi jeoloji mühendislerinin görev ve sorumlulukları arasındadır. Jeoloji eğitimi bu nedenle ilköğretim düzeyinde de verilmelidir.

Jeoloji mühendisliği eğitiminin bir diğer sorunu da öğrencilerin bölümü isteyerek seçmeyişi. Jeoloji mühendisliği bölümlerinin puanlarının

düşük olması eğitimin kalitesini düşüren etkenlerdendir. Özellikle metropol üniversitelerinde öğrenciler ODTÜ, İTÜ gibi üniversitelerde okumak için jeoloji mühendisliğini seçmektedir. ÖSYM'nin verilerine göre mühendislik disiplinleri içinde en son tercih edilen bölüm jeoloji mühendisliği bölümüdür. 1999 yılında yaşanan yıkıcı depremlerden sonra jeoloji mühendisliği bölümlerinin puanları bir miktar yükselse de halen eski prestij kazanılamamıştır. Ancak belki de sorunun en yakıcı kısmı bu sorunların çözümüne yönelik kapsamlı ve ciddi bir çalışmanın henüz başlamamasıdır. JMO'nun 2003'te düzenlediği "Jeoloji Mühendisliği Eğitimi Çalıştayı" gibi girişimler dışında bir çalışma olmamıştır. İlk büyük çalıştay olması nedeniyle özel bir anlam taşıyan bu girişimin sürekliliği sağlanamamıştır. Önümüzdeki dönem eğitim eşgüdüm komisyonunun çalışması sürekli kılınarak önemli gelişmeler sağlanabilir. Yapılması gereken ilk iş sorununun boyutlarının tespiti olmalıdır. Bunun için bir kavramsal çerçeveye ihtiyaç vardır. Bu kavramsal çerçeve demokratik, bilimsel, parasız eğitim köşe taşlarından oluşmalıdır. Ayrıca ülkedeki jeoloji mühendisliği bölümlerinin teknik imkanları, akademik kadroları da doğru tespit edilmelidir. Bunun için "profesyonel" bir çalışma yapılmalıdır. Teknik imkanlar, akademik kadrolarla ilgili sayısal

tespitler, “kimin için nasıl bir eğitim sorusu” çerçevesinde yeniden yorumlanarak bir yol haritası çizilmelidir. Sorunları tespit etmek yeterli değildir. Öğrencilerin, mühendislerin, akademisyenlerin “çözümün bir parçası” olması gerekmektedir. Yerbilimleri insanlığın düşünce serüveninde yeni bir dönem açmış, dünyanın bilinebilir ve değiştirilebilir olduğunu kanıtlamıştır. Yerbilimlerinin bu düşünsel zenginliğini hayatın diğer alanlarında kullanmak yararlı olacaktır.

Genel olarak mühendislik eğitiminin sorunların çözümü için; TMMOB'un 2006 Ocak ayında gerçekleştirdiği “TMMOB ve Mühendislik Eğitimi” sempozyumunda da dile getirildiği gibi, “toplumsal eşitsizliği yeniden üreten eğitim sistemi terk edilmelidir”. Üniversite eğitimi bilimsel, özerk, ve demokratik bir yapıya kavuşmalıdır. Eğitim, ilköğretimden, yükseköğrenime kadar her aşamasında eşit ve parasız olmalıdır. Cinsiyet ayrımcı anlayış eğitim programlarından uzaklaştırılmalıdır. Polis ve jandarma bilimsel bilgi üreten kurumlar olan üniversitelerden çıkarılmalıdır. Ezberci eğitim sistemi yerine düşünmeyi, sorgulamayı, araştırmayı sağlayan modeller hayata geçirilmelidir. Nitelikli öğretim elemanları yetiştirilmeli, deneyimli öğretim üyelerinin özel üniversitelere geçişine engel olunmalıdır. Öğretim üyelerinin eğitim dışında ticari faaliyette bulunmasına engel olunmalıdır. Gerek öğretim üyelerinin gerekse öğrencilerin düşüncelerinden, demokratik taleplerinden dolayı ceza almalarının önüne geçilmelidir. Bir “12 Eylül” kurumu olan YÖK'ün tamamen kaldırılması, yerine üniversitelerin tüm bileşenlerinin eşit bir şekilde temsil edildiği ve karar alma sürecine katıldığı kurumlar oluşturmak gerekmektedir. Özerk ve demokratik üniversite ancak bu şekilde sağlanacaktır.

Mühendislik eğitimine dair bu genel önerilerden sonra özel olarak jeoloji mühendisliği eğitimine dair başta JMO 1. Öğrenci Üye Kurultayı ve Ürgüp Eğitim Çalıştayında olmak üzere çeşitli platformlarda dile getirilen çözüm önerilerini ve taleplerini sıralayacak olursak:

-Jeoloji mühendisliği eğitimde 2. öğretim uygulamasına son verilmelidir.

-Yeni jeoloji mühendisliği bölümü açılmamalıdır. Kontenjanlar sınırlı tutulmalıdır.

-Ders kitapları gözden geçirilmeli, bu alandaki eksiklikler giderilmelidir.

-Jeolojik terimler Türkçeleştirilmelidir. Doğru kullanılması için çalışmalar yapılmalıdır.

-İlköğretim düzeyinde de jeoloji eğitimi verilmelidir.

-Müfredatta birliktelik sağlanmalıdır. Hazırlık sınıfları sadece İngilizce eğitimi olmamalı bilim felsefesi, bilim tarihi, mesleki etik de müfredat kapsamına alınmalıdır. Ayrıca JMO da ders kapsamına alınmalıdır. Öğrencilere meslek örgütleri bu düzeyden itibaren tanıtılmalıdır.

-Stajın amacına uygun olarak yapılmasını, JMO'nun bu noktada koordinasyon sağlayacak kurum olmalıdır.

-Saha jeoloji dersi ve harita kampları için üniversitelerin genel bütçeden maddi kaynak ayırması sağlanmalıdır.

-İstihdamda cinsiyet ayrımı yapılmasına engel olunmalıdır.

-“Mühendis” unvanı verme yetkisi ve eğitim üniversitelerin yetkisi dahilinde olmalı, bu nedenle öncelikle üniversite eğitimi yeterli hale getirilmelidir.

-Jeoloji mühendisliği eğitimi sorunlarının çözümüne yönelik öğrenci akademisyen-oda işbirliği sürekli hale getirilmelidir.

Yaşanan sorunlar içlerinde çözümünü de barındırmaktadır. Bugün jeoloji mühendisliği eğitimi gören yaklaşık 8000 öğrenci sorunların çözümünde önemli bir yer tutmaktadır. Gençliğin dinamizmi çözümün anahtarı olma potansiyelini taşımaktadır. Mühendislik eğitiminin, Jeoloji mühendisliği eğitiminin sorunları ancak bütünsel bir değişimle çözümlenebilir. Bu sorunların çözümü için gerekli olan en önemli unsur siyasal iradedir. Siyasal iradeye somut öneriler sunmak ve bunların takipçisi olmak da demokratik kitle örgütlerinin, meslek örgütlerinin görevidir.

Kaynaklar:

- TMMOB ve Mühendislik Eğitimi Sempozyumu, Ocak 2006, TMMOB Yayınları

- Jeoloji Mühendisliği Eğitimi Çalıştayı Mart 2003, JMO Yayınları

- AB-GATS Mühendislik Alanına Etkileri, Haziran 2005, EMO Yayınları

- 20. Yılında Özelleştirme Gerçeği, Mayıs 2006, TMMOB Yayınları

- Gençlik Eğitim Üzerine, Tufan Ata Türkyılmaz, Temmuz 1997, Gökkuşluğu Yayınları